

Kinderen van nu en leren schrijven: is dat nog wel van deze tijd?

DOOR ANNELOES OVERVELDE EN MARIE-JOSE DE RIDDER

Aan de slag met handschriftonderwijs
Overvelde en Nijhuis-van der Sanden
leden van SchrijvenNL

Is leren schrijven nog wel van deze tijd? Deze vraag stellen leerkrachten en ouders steeds vaker aan ons als handschriftexperts. Waarom al die moeite doen om te leren schrijven als ze later alleen maar een toetsenbord gebruiken? Leerkrachten twijfelen vaak aan het nut van de schrijfles, kinderen oefenen te weinig en beiden hebben er last van dat de handschriften vaak onleesbaar zijn. En veel kinderen zuchten al bij het zien van hun schrijfschrift, ze schrijven snel een paar regels om zo snel mogelijk aan een vrij werkje te beginnen.

Dat is vaak de praktijk van alle dag op het primair en voortgezet onderwijs: het handschrift van de digital natives, kinderen geboren in het digitale tijdperk, verloedert* terwijl de schermtijd met het toenemen van de leeftijd exponentieel stijgt.

Digitale middelen horen bij deze tijd, ook wij - digital immigrants – maken dankbaar gebruik van beschikbare digitale middelen, al hebben wij pas op latere leeftijd met deze middelen voor het eerst kennis gemaakt. Wij pakken nog wel papier en pen om een boodschappenlijstje te schrijven, een troostkaart te schrijven of notulen te maken van een vergadering. Maar hoe zit dat met kinderen van deze tijd? Wat is voor hen – nu en op volwassen leeftijd - de meerwaarde van schrijven met de hand?

Als je kinderen kunt uitleggen waaróm leren schrijven belangrijk is, wat voor hen de meerwaarde is, dan kun je hen motiveren om aan de slag te gaan om het schrijven onder de knie te krijgen.

Laten we eerst kijken naar schrijven met de hand als motorische vaardigheid.

Leren schrijven gaat niet vanzelf. Daar is gerichte instructie bij nodig, anders maak je de letters en woorden op foutieve wijze en zijn ze niet leesbaar. Schrijven met de hand is een moeilijke fijn motorische vaardigheid en net als bij andere motorische vaardigheden is herhaling en oefening nodig om te automatiseren: dat betekent schrijfkilometers maken om vlot en soepel te kunnen schrijven.

Maar waarom zou je je al deze moeite doen als je later toch vooral met een toetsenbord bezig bent?

Het antwoord ligt in schrijven als cognitieve - talige- vaardigheid.

Breinonderzoek (studies met CTscans of fMRI) hebben de meerwaarde van schrijven met de hand ten opzichte van tikken op een toetsenbord aangetoond bij jonge kinderen, bij pubers en ook bij volwassenen. Het brein is uitgebreider en intensiever betrokken als je zelf de letters, woorden en zinnen maakt. Je leert letters en woorden intensiever en herkent ze sneller bij het lezen, datzelfde geldt voor het leren van cijfers en rekenen. Kinderen lezen dus beter en sneller als ze de letters en woorden geleerd hebben door te schrijven met de hand. Dit vraagt meteen van leerkrachten om het schrijven niet uit te stellen tot na het leren lezen maar het gelijktijdig aan te bieden. Over dit onderwerp wordt in onderwijsland nog steeds gediscussieerd!

De verklaring ligt in de embodiment theory: learning by doing leidt tot een intensievere activiteit in het brein, je leert daardoor intensiever en je wordt beter in de vaardigheid. Leren schrijven met de hand is een vorm van learning by doing: zien, spreken, horen, voelen en doen horen bij het maken van de letter. Daar komt bij dat ieder letterspoor gemaakt wordt door een eigen unieke beweging. Een voorbeeld: de beweging van de letters d en b verschilt, de *d* start met een rondje, terwijl de letter *b* start met een lus. Je moet dus goed kijken hoe het letterspoor in elkaar zit: waar start de beweging, hoe maak ik een lus die tegen de lijn aan komt en niet er bovenuit steekt? Dit vraagt nauwkeurige visuele analyse en intensieve motorische controle om de vorm zelf zo goed mogelijk na te maken.

Bij het tikken op een toetsenbord zijn deze processen minder intensief. Een intensieve analyse van de vorm is niet nodig, want de letters staan al klaar. Iedere letter wordt geproduceerd door eenzelfde tikbeweging. Je hoeft dus niet zelf een complexe beweging op te roepen (te genereren) in je brein, maar een simpele tik geeft al een leesbaar resultaat.

Niet alleen leren schrijven maar ook blijven oefenen tot een leesbaar en vlot handschrift is van belang. Ook dat is aangetoond met breinonderzoek. Notities maken met de hand geeft betere resultaten op toetsen dan notities maken op een toetsenbord, niet wat betreft feitenkennis, maar wél wat betreft inzicht of conceptuele kennis. Meerdere studies hebben dit aangetoond bij volwassenen, in 2020 is dit ook bij leerlingen van groep 7 en 8 – digital natives – aangetoond. Ook de schrijvende kinderen haalden hogere cijfers op kennisvragen dan de typende kinderen.

Wanneer we kinderen laten ervaren dat ze teksten beter begrijpen door bijvoorbeeld schrijvend en tekenend visuele schema's ervan te maken doorzien ze beter de tekststructuren. Als ze een samenvatting schrijven, denken en redeneren ze terwijl ze schrijven waardoor het leren voor een proefwerk al veel minder moeite kost. Laat ze ervaren dat woordjes leren makkelijker gaat als je vanuit het Nederlandse woord bijvoorbeeld het Franse woord opschrijft en daarna controleert of het goed is, dan onthoud je de schrijfwijze beter. Als ze ervaren dat door te schrijven ze eerder klaar zijn met leren dan zullen ze het gaan doen!

Je leert beter, je onthoudt beter en je haalt hogere cijfers als je schrijft met de hand. En dat is dé reden waarmee wij - digital immigrants – kinderen van nu kunnen motiveren om toch maar te oefenen met papier en pen.

Om misverstanden te voorkomen: we zijn van mening dat ook leren blind typen een vaardigheid is die we alle kinderen tijdens hun basisschooltijd dienen te leren. Lees daarover in een volgend blog. En heb je zelf een vraag over handschrift? Stuur gerust je vraag naar schrijvennl.nl@gmail.com.

Literatuur

- * <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/het-handschrift-van-jongeren-verloedert-is-dat-erg-we-moeten-er-niet-zo-dramatisch-over-doen/>
- Overvelde, A & Nijhuis- van der Sanden, R. Aan de slag met handschriftonderwijs. Over het belang van leren schrijven met de hand. 2019. Boom Testonderwijs.
- James, KH. 2017. The Importance of Handwriting Experience on the Development of the Literate Brain. *Current Directions in Psychological Science*; 26(6) 502–508
- Popenici, S. (2022). The Fading Art of Handwriting: The Choice Between Computer Typing and Handwriting. In: Joubert, L. (eds) *Craft Shaping Society. Technical and Vocational Education and Training: Issues, Concerns and Prospects*, vol 35. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-16-9472-1_17